

ЯСНІЦЬКА ГАННА В'ЯЧЕСЛАВІВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри загальнотеоретичної юриспруденції

ПРО РЕАЛІЗАЦІЮ РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНСЬКОМУ ПРАВІ

Розбудова демократичної держави і прагнення створити всі умови для того, щоб стати високорозвиненою державою – ось головні цілі за ради якої Україна здійснює реформи у різних суспільних сферах. Кожний щабель на шляху до нашої спільної мети – це також і створення механізмів, які стосуються правореалізації, зокрема норм, які вироблено міжнародними інституціями, одним із яких є Європейський Суд з прав людини (далі – ЄСПЛ). Ця потреба обумовлюється визначенням на законодавчому рівні практики ЄСПЛ, яка складається з його рішень, джерелом права, яке за своєю юридичною природою є правовий прецедент. Ці рішення мають юридичні наслідки для правової системи України, головною метою яких є сформувати єдині в Європі правові засоби забезпечення й захисту прав людини та їх імплементації у внутрішнє законодавство нашої держави [3].

Ще однією підставою створення належних форм реалізації рішень ЄСПЛ полягає у тому, щоб усунути причини порушення Україною Конвенції з прав людини та основоположних свобод, тобто йде мова упровадження в українське судочинство та адміністративну практику європейських стандартів прав людини, створення передумов зменшення кількості звернень до Європейського суду проти України, яка нині є одним із лідерів за кількістю поданих скарг до суду проти держав Ради Європи. Варто виокремити основні форми реалізації, одна з яких є виконання рішень ЄСПЛ шляхом виплати стягувачеві відшкодування та вжиття додаткових заходів індивідуального характеру, а також ужиття заходів загального характеру. Дані положення відображають загальнотеоретичні уявлення щодо сутності виконання норми, яка є формою реалізації зобов'язуючих правових приписів, що покладають на суб'єкта юридичні обов'язки активного типу й тому завжди пов'язані з необхідністю здійснення певних дій, що становлять зміст певного обов'язку. Даний механізм виконання рішення Європейського суду орієнтований на виплату суми справедливої сатисфакції та повторний розгляд справи судом чи адміністративним органом. Заходи загального характеру, які має бути спрямовано на усунення зазначеної в рішенні системної проблеми та її першопричини, є другорядними, про що вказує відсутність належного порядку їх утілення. В законодавстві визначено перелік державних органів та установ, на яких покладається обов'язок реалізації приписів, які визначені у рішенні ЄСПЛ.

Дані суб'єкти класифікуються за обсягом повноважень на спеціально уповноважені (Міністерство юстиції України, Урядовий уповноважений), суб'єкти загальної компетенції (Кабінет Міністрів України),

галузевої компетенції (міністерства, відомства); за напрямком діяльності – на суб'єкти координації (Міністерство юстиції України, Кабінет Міністрів України), суб'єкти реалізації рішень (Державна виконавча служба, Державне казначейство України тощо) та суб'єкти моніторингу (Уповноважений ВРУ з прав людини) і контролю (Міністерство юстиції України); за місцем у системі суб'єктів виконання рішень на основні суб'єкти (Міністерство юстиції України, Урядовий уповноважений, Кабінет Міністрів України) та допоміжні (Секретаріат Урядового уповноваженого та його представники, постійне представництво України в Раді Європи, заступники відповідних міністерств та відомств). Варто зазначити, що за змістом Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», передбачає виконання Україною лише тих рішень ЄСПЛ, де вона є стороною у справі. Проте учасники Конвенції також є адресатами всіх рішень ЄСПЛ та мають залучатися до їх вивчення та виконання тому, що Європейський суд розглядає всі попередньо винесені ним рішення як прецеденти. Тому зараз є актуальним питанням закріпити на законодавчому рівні такий механізм [2,138].

Ще однією формою реалізації рішень ЄСПЛ є їх застосування. Під застосуванням норм права розуміють владну діяльність компетентних органів і посадових осіб щодо підготовки й прийняття індивідуального рішення у справі на основі юридичних фактів і конкретних правових норм. Відповідно до Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» суди застосовують під час розгляду справ Конвенцію та практику Суду як джерело права. Найчастіше під джерелами права розуміють ті форми, в яких закріплюються загальнообов'язкові правила поведінки, тобто правові норми, що, власне, становлять об'єктивне юридичне право.

Існують також й інші не менш важливі форми реалізації рішень ЄСПЛ, до них належить використання, яке полягає у використанні особою юридично визначених за нею можливостей для задоволення її потреб та інтересів, тобто протягом десяти днів від дня отримання повідомлення Суду про набуття рішенням статусу остаточного орган представництва надсилає стягувачеві повідомлення з роз'ясненням його права подати до державної виконавчої служби заяву про виплату відшкодування. Одночасно неподання стягувачем заяви про виплату відшкодування не є перешкодою для виконання рішення.

Ще одним прикладом використання рішення ЄСПЛ є право стягувача порушити провадження про перегляд справи та/або про його право на відновлення провадження. Однак, слід зазначити, що визначені права стягувача на використання рішення ЄСПЛ зараховані законом до форми його виконання, що не відповідає логіці побудови реалізації цього джерела права в Україні [1,5].

Необхідно вказати ще про таку форму реалізації рішення ЄСПЛ як дотримання, під якою розуміється реалізація заборонних юридичних норм, що полягає у пасивній поведінці суб'єктів, утримання від заборонених діянь, тобто якщо в разі невиконання або неналежного виконан-

ня рішення винні службові особи, до повноважень яких належить це виконання, вони несуть адміністративну, цивільну або кримінальну відповідальність, передбачену законами України. Так, ч.4 ст.382 Кримінального кодексу України передбачено відповідальність за умисне невиконання службовою особою рішення Європейського суду з прав людини та встановлено досить сувору відповідальність через позбавлення волі на строк від трьох до восьми років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років. Проте, варто зазначити, що кримінальної відповідальності за умисне незастосування практики ЄСПЛ не передбачено, а це вказує на можливість її ігнорування. Адже законодавець не дав чіткого розуміння дефініції «практика ЄСПЛ». Також необхідно зазначити, що в законодавстві України, крім кримінальної, відсутні інші види відповідальності за невиконання рішень чи незастосування практики ЄСПЛ, що вказує на необхідність його доповнення або ж коригування Закону в частині, яка її передбачає.

Отже, підбиваючи підсумки вище наведеного, варто зазначити, що чинним законодавством України в цілому визначено всі можливі форми реалізації рішень ЄСПЛ, які є джерелами права в Україні, і відповідно – загальнообов'язковими приписам. Однак кожна із закріплених форм реалізації не має досконалих механізмів забезпечення, що обумовлює необхідність їх розроблення. Такі обставини обумовлюють необхідність внесення змін до закону, що передбачає порядок виконання рішень та застосування практики ЄСПЛ.

Список використаної літератури:

1. Завгородній В.А. Форми реалізації рішень Європейського Суду з прав людини в Україні // В.А.Завгородній /Розбудова держави і права: питання теорії та конституційної практики. № 3. – 2013. – С. 5-7.
2. Соловйов О.В. Міжнародні договори та міжнародно-судова практика їх застосування як джерела національного права (за матеріалами застосування в Україні Європейської конвенції з прав людини та практики Страсбурзького суду) / О.В. Соловйов // Праці Львівської лабораторії прав людини і громадянина. – К., 2012. – 164 с.
3. Завгородній В. А. Органи державної виконавчої влади як суб'єкти виконання рішень європейського суду з прав людини в Україні / В. А. Завгородній // Актуальні проблеми політики: 2013. – Вип. 48. – С. 148–157.

Ключові слова: механізми виконання, рішення Європейського Суду з прав людини, права та свободи, суб'єкти права, джерело права, стягувач, застосування практики.

Ключевые слова: механизмы исполнения, решения Европейского Суда по правам человека, права и свободы, субъекты права, источник права, взыскатель, применение практики.

Key words: execution mechanisms, ECHR decisions, rights and freedoms, legal subjects, source of law, claimant, practice application.